

Mezioborový postup v případech dětských obětí sexualizovaného násilí

Centrum

Veškeré kroky všech zapojených odborníků musí být vedeny nejlepším zájmem dítěte s cílem dítěti zajistit bezpečí. Cílem je zajistit, aby děti nelitovaly, že si řekly o pomoc.

Při řešení případu je prioritou zajištění komplexní bezpečnosti dítěte a ochránit jej před další traumatizací. Bezpečí je nutné vnímat v následujících rovinách:

- Faktické: bezprostřední vynětí dítěte z nebezpečného prostředí.
- Emoční: zajištění psychické stability a pocitu bezpečí.
- Systémové: nastavení jasného rámce spolupráce institucí a stability péče.
- Dlouhodobé: vytvoření udržitelného a bezpečného prostředí pro budoucí vývoj.

Klíčové principy provázení dítěte procesem

Aby systémové kroky nevedly k další traumatizaci, musí být každý kontakt s dítětem postaven na následujících principech:

- Budování důvěry: Dítě musí cítit, že je bráno vážně. Nikdy se dítěti nelze o tom, co se bude dít.
- Klid a stabilita (nepanikařit): Reakce dospělých (odborníků i pečujících) zásadně ovlivňuje prožívání dítěte. Je nutné zachovat klid, neprojevat šok či zděšení a být pro dítě čitelnou a stabilní osobou.
- Aktivní provázení procesem: Dítě nesmí být pouhým objektem vyšetřování. Musí být srozumitelně (vzhledem k věku) informováno o každém dalším kroku, o tom, kdo jsou zapojení lidé a proč s nimi musí mluvit.
- Minimalizace počtu výpovědí: Cílem je zajistit, aby dítě nemuselo svůj příběh opakovat vícekrát, než je nezbytně nutné. Sdílení traumatu musí probíhat v bezpečném prostředí (např. v dětské výslechové místnosti).
- Bezpodmínečné přijetí a podpora: Dítěti je nutné dát jasně najevo, že za situaci nenese vinu, a ocenit jeho odvalu, že o násilí promluví.
- Kontrola nad situací: V rámci možností je třeba vrátit dítěti pocit kontroly (např. možností vybrat si, kde bude sedět, nebo kdy si udělat pauzu).
- Transparentnost: Transparentně dítě informovat o všem, co se v řízení děje a bude dít.

Následující postup popisuje fáze a klíčové úkoly v rámci koordinované mezioborové spolupráce:

1. Podezření či oznámení

Celý mezioborový postup je spuštěn podezřením nebo oznámením dítěte. Podezření může mít dětský lékař, učitel ve škole nebo jiný odborník, který s dítětem pracuje a který oznámí své podezření OSPODu či Policii ČR. Dítě se může s tím, co se mu děje, také svěřit – ve škole, v zájmovém kroužku apod.

Na kulatých stolech byly identifikovány problémy související s prvotním vytěžením dítěte. To bývá příliš obsáhlé, podrobné, dítě u sebe nemá důvěrníka, nemá ustanoveného zmocněnce.

1.1 Doporučení:

Podání vysvětlení, vytěžení

Před zahájením trestního stíhání pachatele není třeba dlouhý výslech dítěte, který je zbytečně traumatizující. Stačí stručné podání vysvětlení, sepsání záznamu. Vytěžení dítěte by mělo proběhnout ve speciálních výslechových místnostech. V kontaktu s dítětem by měl policista používat adekvátní jazykové výrazy podle toho, jak se vyjadřuje dítě. Dítě má právo vybrat si pohlaví osoby, která ho vyslýchá. V případě opakovaných výslechů je nutné se ptát, jestli chce znovu mluvit se stejnou osobou.

K vytěžení policie vždy přibere OSPOD. Rolí OSPODu je: kontrola postupu policie, přítomnost pro psychickou podporu dítěte, OSPOD může navrhnout přestávku, pití, sleduje fyzický i psychický stav dítěte. Přítomen nemůže být zaměstnanec školy, aby mohl být později vyslechnut jako svědek. OSPOD a Policie ČR si před vytěžením mohou vyměnit informace, vyjasnit si své postavení v celém případě.

Vytěžení by ideálně nemělo proběhnout ve škole. Pokud to jinak nejde, je třeba zajistit citlivý přístup k dítěti, ideálně zeptat se dítěte, zda chce být vyslechnuto ve škole nebo v jiných prostorách; policisté mohou přijít v civilu, zadním vchodem. Dítě by nemělo být vytrženo z vyučovací hodiny. Zaměstnanci školy by neměli být přítomni vytěžení informací, aby mohli být později vyslechnuti jako svědci. Škola i policejní orgán může využít Kartu KID, krizová intervence by v některých případech měla být poskytnuta i ve zbytku třídního kolektivu.

Pokud není dítě v akutním ohrožení, může škola nebo zájmový kroužek sepsat vše, s čím se dítě svěřilo, a jako trestní oznámení zaslat státnímu zastupitelství nebo Policii ČR.

Veškerá komunikace s dítětem by se měla nahrávat, nikoliv přímo v průběhu výslechu/vytěžení přepisovat.

Participace dítěte je zásadní. Ideální je se jej zeptat, zda chce být vyslechnuto ve škole nebo ve speciální výslechové místnosti, kam se musí přejet. Je třeba dbát na jeho potřeby.

Oznamovací a překažovací povinnost

- Každý, kdo se hodnověrným způsobem dozví o tom, že je na dítěti páčán sexuálně motivovaný trestný čin, či je takový trestný čin připravován, má povinnost spáchání či dokončení takového trestného činu překažit (§ 367 TZ – nepřekažení trestného činu). Tohoto překažení lze dosáhnout i včasným oznámením trestného činu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.
- U trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie je navíc každý povinen bez zbytečného odkladu tento čin oznámit i v případech, kdy byl čin spáchán v minulosti a v současné chvíli již neprobíhá (§ 368 TZ – neoznámení trestného činu).

- Státní orgány, pověřené osoby, školy a další zařízení určená pro děti, jsou navíc vázány oznamovací povinností vůči OSPOD v případech, kdy se dozví o skutečnostech nasvědčujících tomu, že jde o děti uvedené v § 6 (tzv. ohrožené děti)¹. Oznámení skutečností OSPODu ale nestačí ke splnění oznamovací povinnosti plynoucí z trestního zákoníku.
- Dítě by mělo vědět, že má učitel nebo jiná osoba oznamovací a překažovací povinnost.
- Ve školách a dalších zařízeních lze využít kartu KID nebo checklisty: Průvodce akutním ohrožením dítěte (vydala Society for all, z.s.).

Vykázání

Je možné pachatele vykázat z domácnosti. Vykázání podle zákona o Policii ČR není spojeno jen s domácím násilím.

Následné kroky

- Policie dítě propojí s podpůrnými organizacemi, které poskytnou psychosociální podporu, najdou zmocněnce. Policie poučí rodiče dítěte o možnostech pomoci podle zákona o obětech trestných činů.
- Zmocněnec přebere případ, připraví dítě na výsledky.
- Dítě by nemělo ztratit kontrolu nad celou situací.
- V některých případech je nutné vyřešit, kde dítě bude bydlet. Pokud je nutné umístění dítěte do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc či do přechodné pěstounské péče, je nutné podat návrh soudu.
- Policie může dát podnět k ustanovení opatrovníka.
- Brzké ustanovení zmocněnce, ideálně před zahájením trestního stíhání pachatele, nejpozději však po zahájení trestního stíhání.

1.2 Klíčoví aktéři:

škola, lékař, blízké osoby, OSPOD, Policie ČR

1.3 Výstup:

aktivace OSPOD a Dětské advokační centrum

¹§ 10 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

2. Mezioborová spolupráce – koordinace a plánování postupu

Mezioborová spolupráce by měla probíhat po celou dobu průběhu řešení případu. Expertní případové konference (EPK) mohou sloužit jako preventivní opatření a měly by proběhnout co nejdříve po zahájení řízení. Na případové konferenci by si měli účastníci vyjasnit, co se v životě dítěte děje, jaká řízení probíhala a/nebo probíhají. Účastnit EPK by se měli všichni zainteresovaní: DAC, škola, Policie ČR, OSPOD, zmocněnec, v některých případech dozorcující státní zástupce. Expertní případová konference umožňuje probrat případy násilných trestných činů na dětech ve skupině odborníků, která zajišťuje bezpečí pro dítě.

Starším dětem by měla být nabídnuta účast na části EPK, aby mohly sdělit svoje potřeby, obavy a přání. Dětem, které nejsou připraveny na přímou účast EPK, by měly mít možnost sdělit svá přání prostřednictvím osoby, s kterou mají navázaný vztah (např. dětská psychologka, pracovnice OSPOD atp.). Dětská oběť násilných trestných činů by se neměla případové konference či případového setkání účastnit spolu s násilnou osobou.

Případovou konferenci svolává OSPOD, případně OSPOD deleguje organizační zajištění (expertních) případových setkání na spolupracující neziskovou organizaci. V některých případech může expertní případové setkání zajistit i škola.

Policejní orgán nemá povinnost se případových konferencí účastnit, je však možné, aby na EPK vystoupil jako spolupracující subjekt. Interní předpis Policie ČR účast na EPK neupravuje. Dozorující státní zástupce může v konkrétním případě vymezit, jaké informace může policie sdílet.

Expertní případové konference lze pořádat kdykoliv v průběhu řešení případu. Mezioborová spolupráce by měla probíhat po celou dobu řešení případu, informace by měly být sdíleny průběžně. Postup by měl být vyhodnocován průběžně.

Po ukončení případu by měl být postup všemi aktéry vyhodnocen a kvalita postupu by měla být interně evaluována.

2.1 Klíčoví aktéři:

lékař, OSPOD, Policie ČR, Dětské advokační centrum, státní zastupitelství

2.2 Výstup:

expertní případové konference, po uzavření případu evaluace kvality postupu

3. Výslech dítěte v trestním řízení

Zásadním důkazem v trestním řízení je výslech dítěte (jako svědka, který je současně obětí). Výslech dítěte jako svědka před zahájením trestního stíhání upravuje § 158 odst. 9 trestního řádu. Výslech dítěte je navíc v určitých případech možné provést podle § 160 odst. 4 trestního řádu, tedy jako neodkladný a neopakovatelný úkon za účasti soudce. Protokol o výpovědi takového svědka je zásadně možno číst v hlavním líčení bez splnění dalších podmínek.

Výslech dětské oběti jako svědka týkající se sexualizovaného násilí je třeba považovat za výslech o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat duševní a mravní vývoj dítěte. Proto je nutné jej provádět zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby jej v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat (§ 102 trestního řádu). Účastní se ho:

- vyšetřovatel,
- OSPOD,
- zmocněnec,
- pokud dítě chce, účastní se důvěrník, kterého si samo dítě zvolí.

K výslechu jsou přizváni rodiče jen za předpokladu, že jejich přítomnost pomůže správnému provedení výslechu a že nejsou podezřelí.

Dítěti může klást otázky pouze orgán činný v trestním řízení. Dítě si může zvolit pohlaví vyslyšajícího a výslech by měl proběhnout ve speciálních, nikoli běžných výslechových místnostech, lze využít i prostory neziskových organizací. Z výslechu by měl být pořízen audiovizuální záznam, policie by neměla pořizovat písemný zápis, jehož psaní dítě přerušuje a vyslyšající nedokáže dostatečně vnímat neverbální projevy dítěte.

Kulaté stoly identifikovaly několik problémů s výslechy. Zaprvé, prvotní vytěžení dítěte bývá příliš podrobné, při výslechu po zahájení trestního stíhání proti pachateli musí dítě vše znovu opakovat často i stejnému vyslyšajícímu. Výslech dětských obětí není ve většině případů prováděn jako neodkladný a neopakovatelný úkon, čímž je zvyšováno riziko nutnosti jeho opakování. Ve většině případů nemá dítě zvoleného či ustanoveného zmocněnce, který by odborně hájil jeho práva.

V některých případech také policejní orgán odmítá přítomnost důvěrníka u výslechu či jiných úkonů. Důvodem je individuální posouzení policejního orgánu, někdy argumentuje špatnými zkušenostmi, popř. tím, že dítě si samo důvěrníka zvolit nemůže nebo vyžaduje plnou moc.

3.1. Klíčoví aktéři:

Policie ČR, Dětské advokační centrum, státní zastupitelství

3.2 Výstup:

audiovizuální záznam výslechu

4. Zdravotní péče a vyšetření

Zdravotní vyšetření by mělo proběhnout spíše dříve po oznámení, ideálně ne v prostředí nemocnice, které je stresující. Lékař by měl napsat podrobnou lékařskou zprávu, která může sloužit jako důkaz v trestním řízení.

Přínosné by bylo vyškolení dětských praktických lékařů jako dětských forenzních lékařů, kteří by se zaměřili na posuzování dětí s podezřením na týrání, zanedbávání nebo špatné zacházení.

V případech gynekologických prohlídek, které jsou vyžádány OČTŘ podle § 114 TŘ jako ohledání těla, by mělo být možné, aby, pokud o to dítě projeví zájem, byl při prohlídce přítomen důvěrník, popř. jiná osoba blízká.

4.1 Klíčoví aktéři:

lékaři, OČTŘ

4.2. Výstup:

lékařská zpráva, důkazní materiál

5. Zajištění bezpečí dítěte a psychosociální podpora

Po celou dobu trestního řízení je třeba dbát na to, aby bylo dítě v bezpečí. Zásadní je, aby všechny orgány, které na případu pracují, nezapomněly na to, že zásadní je zájem konkrétního dítěte a řešení případu by mělo být postaveno na nejlepším zájmu dítěte. Důležitou součástí bezpečí je pro dítě jeho participace. Ta může být zajištěna různými způsoby: zeptat se, kde by chtělo být vyslechnuto a osobou jakého pohlaví, jestli chce důvěrníka; je vhodné mluvit tak, aby dítě chápalo, o čem se hovoří (jednoduše, bez použití cizích výrazů apod.); podrobně mu vysvětlit, co se bude dít.

K zajištění bezpečí dítěte je vhodné využít specializovaných podpůrných služeb, ke kterým by dítě a jeho rodina mělo mít přístup po celou dobu trestního řízení.

Dítě by mělo mít přístup k následujícím službám:

- psychoterapie,
- psycholog,
- právní poradenství,
- sociální poradenství.

Cílem poskytnutí těchto služeb je ochrana dítěte a pomoc zvládnout náročné trestní řízení. Součástí těchto služeb musí být zajištění bydlení na bezpečném místě bez přítomnosti pachatele.

Zajištění bezpečí dítěte zahrnuje v některých případech následující prvky:

1. Umístění dítěte do bezpečného prostředí

Dítěti musí být zajištěno bydlení na bezpečném místě, aniž by k němu měl přístup pachatel. Bydlet může s rodinným příslušníkem nebo může být dítě umístěno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) či k přechodnému pěstounovi. Možností je také omezení styku dítěte s abuzivním rodičem a omezení či pozastavení jeho rodičovské odpovědnosti.

Nutná je rychlá reakce opatrovnických soudů, které berou sexualizované násilí páchané na dětech vážně a umístí dítě rychle do bezpečného prostředí.

2. Omezení či pozastavení rodičovské odpovědnosti

Násilnému rodiči je možné podle § 868 a násl. občanského zákoníku možné pozastavit či omezit rodičovskou odpovědnost.

I v případě plné rodičovské odpovědnosti lze styk dítěte s rodičem realizovat nepřímou, pomocí práva na informace. Neabuzivní rodič tedy informuje abuzivního rodiče o životě dítěte.

3. Předběžná opatření podle § 88b a násl. trestního řádu

Po zahájení trestního stíhání může soud či státní zástupce vydat předběžné opatření podle § 88b trestního řádu, kterým uloží obviněnému povinnosti nebo omezení, např. zákaz styku s obětí.

4. Vykázání abuzivní osoby z místa bydliště

Prostřednictvím institutu vykázání je možné ochránit dítě, které tak zůstane doma, ve svém bezpečném prostředí. Vykázání lze použít i v jiných případech než jen v případech domácího násilí.

5. Poučení dítěte a dalších osob

Dítě, jeho zákonní zástupci a případně další osoby by měli být poučeni o právech oběti v trestním řízení podle zákona o obětech trestných činů. Poučení by mělo být sděleno přístupně včetně předání materiálů k nastudování později.

5.1 Klíčoví aktéři:

Dětské advokační centrum, zdravotníci, OSPOD

5.2 Výstup:

individuální plán podpory dítěte

6. Další identifikované problémy v postupu

V postupu jednotlivých orgánů byly na kulatých stolech identifikovány následující mezery či problémy.

1. Zastoupení dítěte

V některých případech není opatrovník v trestním řízení ustanoven včas, kvůli tomu není včas ustanoven ani zmocněnec.

Zmocněnci nejsou často dostatečně vyškoleni pro práci s dětskými oběťmi sexualizovaného násilí. Často nemají informace, jak s takovou obětí pracovat, jaké informace poskytnout.

Doporučení: Ustanovit opatrovníka ihned, ještě před zahájením trestního stíhání.

2. Nedostatečná ochrana dětských svědků trestných činů

Ačkoliv musí být dětské svědci vyslýcháni obzvláště citlivě (§ 102 TŘ), v některých případech tomu tak není. Děti často nejsou vyslýchány ve speciálních vyšetřovacích místnostech, nemohou si vybrat pohlaví vyslýchajícího, nevztahují se na ně (alespoň základně) práva podle zákona o obětech trestných činů, nemohou tedy mít u sebe důvěrníka, zmocněnce, apod.

3. Sdílení informací

Pro účinnou ochranu dítěte je třeba, aby byly sdíleny informace mezi jednotlivými institucemi.

V některých případech OSPOD neví, že jeden z rodičů byl vykázán kvůli násilí páchaném na druhém rodiči nebo dětech; popř. OSPODu není sděleno, že probíhá trestní řízení vůči jednomu z rodičů kvůli násilí v rodině.

Zároveň v některých případech běží opatrovnícké a trestní řízení před jedním soudem, nicméně jednotliví soudci o těchto řízeních nevědí. Často tedy opatrovníčtí soudci nemohou dítě dostatečně ochránit, např. upravit styk s pachatelem tak, aby se pachatel a dětská oběť nestýkali, protože o tom soudy nevědí.

Ideální by bylo propojení systémů, aby opatrovnická justice věděla o případech, kdy souběžně probíhá trestní řízení. Zároveň by bylo vhodné, aby opatrovnickí soudci mohli nahlédnout do trestního spisu.

Pro efektivní sdílení informací jsou vhodné případové konferenci či případová setkání, která zároveň umožňují zákonné sdílení nezbytných informací.

4. Přestupkové řízení

K projednání přestupku bez návrhu je typicky nutné, aby bylo v situaci přítomno dítě nebo byl jeden z obyvatelů bytu vykázán. Postavení dítěte jako poškozeného v přestupkovém řízení je problematické. Přestupkových řízení podle ZSPOD se zahajuje málo, přestupkové komise neinformují OSPOD.

5. Strach z ohlašování, bagatelizace sexualizovaného násilí

V některých případech nechce ředitel školy nebo dětského domova oznámit sexualizované násilí páchané na dítěti, popř. sám vyšetřuje, co se stalo. Pedagogové a další osoby, kterým se děti svěřují, se mohou bát krivého obvinění z trestného činu a proto otálí s oznámením. Násilí se bagatelizuje.

Je potřeba upozorňovat na oznamovací povinnost, ochránit oznamovatele, kteří se v některých případech bojí.

6. Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Spolupráce s OSPOD je v některých případech problematická. OSPOD se často přikloní na jednu či druhou stranu. Sociálně-právní ochrana dítěte však nemá spočívat v posuzování, který z rodičů říká pravdu, ale v účinné ochraně dítěte. OSPOD však často dítě nevyhodnotí jako ohrožené podle § 6 ZSPOD, a to ani v případě, kdy je podáno trestní oznámení nebo probíhá trestní řízení.

Standardy ochrany dětí v trestních věcech sexuálního násilí podle judikatury ESLP a Ústavního soudu

Centrum

Česká republika má povinnost chránit děti před násilím, která se projevuje ve dvou rovinách: sexuální násilí na dětech nejen trestat a vyšetřovat, ale hlavně mu aktivně předcházet a děti chránit. Pro praxi to znamená, že nestačí mít jen zákony „na papíře“ - zákony musí být reálně a efektivně využívány.¹

Zásady přístupu k dětským obětem

Při práci s ohroženými dětmi je hlavní povinností všech orgánů:

- chránit jejich důstojnost a duševní zdraví,
- brát ohled na jejich mimořádnou zranitelnost,
- vždy jednat v jejich nejlepším zájmu.²

Evropský soud pro lidská práva zdůrazňuje, že **citlivý přístup** k dětským obětem není jen doporučení, ale **povinnost**.³

Nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti, která se dětí týká, tedy i při vyšetřování sexualizovaného násilí spáchaného na dětech. Nejlepší zájem musí být posuzován v kontextu každého případu, zjišťovat ho musí OSPOD, Policie ČR i další orgány, které s dětmi pracují. V zájmu každého dítěte však je, aby byla dodržena jeho procesní práva s cílem minimalizovat sekundární viktimizaci (např. zabráněním opakovaným výsledkům nebo kontaktu s pachatelem).

Klíčovou zásadou, kterou potvrzuje i tzv. Lanzarotská úmluva, je, že sexuální násilí na dítěti je nutné prošetřit i v případě, že se **dítě fyzicky nebránilo**. To, že se dítě nebrání, **nikdy neznamena souhlas**.⁴

Je také důležité **aktivně chránit soukromí dětské oběti** v průběhu celého řízení i po něm. Je nepřípustné, aby ve veřejně dostupných zdrojích (např. online databázích soudních rozhodnutí) byly zveřejněny citlivé údaje, které by mohly vést k identifikaci dítěte. Mezi takové údaje patří zejména **jméno, adresa nebo detaily ze soudních spisů**. Cílem je zabránit tomu, aby dítě a jeho rodina žili v nejistotě a strachu z odhalení, což by jim způsobilo další trauma.⁵

¹ nálezn Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23 ze dne 30.5.2024.

² Rozsudek ESLP: M.C. proti Bulharsku, 2003, b. 150-153.
Rozsudek ESLP: M. G. C. proti Rumunsku, 2016, b. 56-59, 65, 70.
Rozsudek ESLP: R.B. proti Estonsku, 2021, b. 78, 84.
Rozsudek ESLP: X a ostatní proti Bulharsku, 2021, b. 177-180.
Rozsudek ESLP: N.C. proti Turecku, 2021, b. 101, 113.

³ Rozsudek ESLP: M.C. proti Bulharsku, 2003, b. 150, 177, 183.

⁴ Rozsudek ESLP: M.C. proti Bulharsku, 2003, b. 150, 166.
Rozsudek ESLP: M. G. C. proti Rumunsku, 2016, b. 59.
Rozsudek ESLP: X a ostatní proti Bulharsku, 2021, b. 179.

⁵ Rozsudek ESLP: A.P. proti Arménii, 2024

Zákaz beztrestnosti a nepřiměřeně mírných trestů

Soudy nesmí dopustit, aby závažné útoky na fyzické a duševní zdraví dítěte zůstaly nepotrestány nebo aby za ně byly ukládány **nepřiměřeně mírné tresty**. Takový přístup by podkopával důvěru ve spravedlnost a vyslal by společnosti signál, že sexuální násilí je zlehčováno nebo tolerováno. Tresty musí být **účinné, přiměřené a odrazující**.⁶ Zároveň platí, že cílem trestního řízení nemusí být nutně odsouzení pachatele za každou cenu.⁷

Uložení podmíněného trestu pachateli sexuálního násilí na dítěti je možné. Pokud soud k uložení takového trestu přistoupí, musí své rozhodnutí **velmi pečlivě a podrobně odůvodnit**. Z odůvodnění musí být naprosto zřejmé, proč soud nepovažoval nepodmíněný trest za nutný, a to i s ohledem na nejlepší zájem dítěte a nutnost prevence takových činů. Cílem je, aby ani v těchto případech nevznikal dojem beztrestnosti.⁸ Nelze se jednostranně zaměřit jen na polehčující okolnosti pachatele (např. jeho rodinné poměry) a přehlížet přitom celoživotní dopady na oběť a další okolnosti případu.⁹

Účinné vyšetřování

Vyšetřování musí být účinné. To znamená, že musí být vedeno tak, aby skutečně mohlo vést k odhalení pachatele a ochraně dítěte. Aby bylo vyšetřování považováno za účinné v souladu s evropskými standardy, musí splňovat pět klíčových podmínek. Musí být:

1. nezávislé,
2. nestranné,
3. důkladné, prošetřeny musí být všechny relevantní skutečnosti,
4. rychlé, bez zbytečných průtahů,
5. podrobené kontrole veřejnosti.¹⁰

Policie musí na oznámení reagovat okamžitě. Důležitými faktory jsou přitom **závažnost činu a věk dítěte** v době, kdy k němu došlo.¹¹

Způsob, jakým se všechny zapojené orgány vyjadřují v úředních dokumentech, je nesmírně důležitý. Použitý jazyk **nesmí nikdy vyvolávat dojem, že si oběť za čin může sama** (tzv. victim-blaming), nebo že nesplnila představu o „ideální oběti“. Takové formulace jsou nepřijatelné, stigmatizují oběť a způsobují jí další trauma (sekundární viktimizaci). Spravedlivý proces je pro oběť často důležitější než samotný výsledek.¹²

⁶ Rozsudek ESLP: Vuckovic proti Chorvatsku, 2023, b. 52.

Lanzarotská úmluva: článek 27.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/24, b. 73.

⁷ Rozsudek ESLP: M. G. proti Litvě, 2024, b. 97, 118.

⁸ Rozsudek ESLP: M. G. proti Litvě, 2024, b. 97, 118.

⁹ nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/24, b. 58.

¹⁰ Rozsudek ESLP: M.C. proti Bulharsku, 2003, b. 153.

Rozsudek ESLP: B.V. proti Belgii, 2017, b. 58-60.

¹¹ Rozsudek ESLP: P.M. proti Bulharsku, 2012, b. 64-65.

¹² nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 527/23, b. 80

nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2083/23, b. 43-44

Náhrada nemajetkové újmy dítěti

Trestní soudy mají povinnost rozhodnout o nároku dítěte na finanční odškodnění (náhradu nemajetkové újmy) **přímo v trestním řízení**. Dítě nelze odkázat na zdlouhavé a náročné civilní řízení s tím, že újma nebyla dostatečně prokázána. Pokud soud přizná jen část nároku a se zbytkem obětí odkáže na civilní soud, musí toto rozhodnutí **důkladně a srozumitelně odůvodnit**. Opačný postup je svévolný a pro obětí představuje další zátěž. Při stanovení výše odškodnění musí soud zohlednit i takové faktory, jako je **šíření pornografických materiálů na internetu, včetně tzv. dark webu**, což oběti způsobuje další a dlouhodobou újmu.¹³

Výpověď dítěte jako důkazní prostředek

Odsouzení pachatele může být založeno i na jediné výpovědi dítěte, která byla pořízena například formou videozáznamu ještě před zahájením trestního stíhání.

Ochrana dítěte před dalším traumatem je v určitých případech dostatečným důvodem pro to, aby nemuselo vypovídat znovu u hlavního líčení. Právo pachatele na spravedlivý proces je v takovém případě vyváženo jinými faktory, například tím, že soud musí pečlivě hodnotit věrohodnost výpovědi dítěte, existenci dalších podpůrných důkazů nebo možností obhajoby klást otázky alespoň písemně.¹⁴

Podle **Výboru k Lanzarotské úmluvě** by měla Česká republika zajistit, aby si orgány zapojené do řešení případů pohlavního zneužívání dětí vyměňovaly informace v souladu s nejlepším zájmem dítěte a přiměřenými zárukami, aniž by porušovaly právní předpisy na ochranu údajů nebo pravidla o důvěrnosti údajů.¹⁵ Součástí dalších doporučení je zajistit, že dítě nebude fyzicky přítomno u soudu, nebude vystavováno konfrontaci s podezřelým pachatelem a v případech sexualizovaného násilí by mělo být automaticky provedeno posouzení rizik na základě nejlepšího zájmu dítěte s cílem rozhodnout, zda by daná osoba měla být dočasně zbavena rodičovské odpovědnosti, či by jí měla být dočasně odebrána opatrovnická práva.

¹³ náleze Ústavního soudu sp. zn. [III. ÚS 2083/23](#),

náleze Ústavního soudu sp. zn. [IV. ÚS 1323/25](#)

¹⁴ [usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 381/24](#), b. 12

[náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1860/16](#).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2022, sp. zn. 7 Tdo 44/2022

usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 5. 2022, sp. zn. I. ÚS 1152/22

¹⁵ Doporučení Výboru k Lanzarotské úmluvě, 3. implementační zpráva, 3.7.2025, doporučení č. 16, 17, 47 a 48. <https://rm.coe.int/legal-frameworks-executive-summary-recomm-implementation-report-czech/488028e534>

Právní úprava účinná v České republice

Český právní řád považuje dítě, tj. osobu mladší 18 let, za **zvláště zranitelnou oběť**.¹⁶ V případech sexuálního násilí na dětech je věk dítěte **zásadním kritériem pro právní kvalifikaci jednání pachatele** a zároveň ovlivňuje postup orgánů činných v trestním řízení i povinnosti dalších subjektů, včetně sociálních pracovníků.

Následující text shrnuje základní kategorie trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (§ 185–187 trestního zákoníku) s důrazem na jejich použití v praxi při práci s dětskými oběťmi sexuálního násilí.

Dítě mladší 12 let

- U této věkové kategorie se **souhlas**¹⁷ **nikdy nezkoumá**. Dítě je ze zákona vždy považováno za bezbranné.
- Jakékoli sexuální jednání vůči dítěti bude posouzeno jako **Znásilnění** (§ 185) nebo **Sexuální útok** (§ 185a) podle povahy činu.

Dítě starší 12 let a mladší 15 let

U dětí mezi 12 a 15 lety věku je nutné zkoumat okolnosti:

1. **Projevilo dítě nesouhlas** (slovně, pláčem, gestem, zaujetím obranné pozice či jinak)? **Zneužil pachatel jeho bezbrannost** (např. v situaci ovlivnění dítěte návykovými látkami, tzv. zamrznutí dítěte,...)? → **Znásilnění / Sexuální útok**.
2. **Neplatí bod 1 a pachatel zneužil tísně nebo závislosti dítěte nebo svého postavení** (rodič, učitel, sportovní trenér) → **Sexuální nátlak**.
3. **Neplatí ani bod 1, ani 2?** → **Pohlavní zneužití**.

Dítě starší 15 let a mladší 18 let

- Co se týče **Znásilnění, Sexuálního útoku a Sexuálního nátlaku**, je nutné zkoumat stejné okolnosti uvedené výše
- Trestný čin Pohlavního zneužití (§ 187) se na tuto věkovou kategorii již nevztahuje.

¹⁶ § 2 odst. 4 písm. a) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

¹⁷ Ustanovení § 185 TZ používá “projev seznatelné vůle”.

Právní kvalifikace sexualizovaného násilí na dětech

Dítě mladší 12 let

penetrační

znásilnění (§ 185)

Dítě je ze zákona považováno za bezbranné a souhlas se nikdy nezkontroluje (tzv. znásilnění z podstaty).

nepenetrační

sexuální útok (§ 185a)

Dítě starší 12 let
a mladší 15 let

penetrační

znásilnění (§ 185)

ANO

nepenetrační

sexuální útok (§ 185a)

Projevilo dítě nesouhlas (slovně, pláčem, gestem)? Byla zneužita bezbrannost dítěte?

NE

Zneužil pachatel své moci nebo závislosti dítěte (rodič, učitel)?

ANO NE

sexuální nátlak (§ 186)

pohlavní zneužití (§ 187)

Dítě starší 15 let
a mladší 18 let

penetrační

znásilnění (§ 185)

ANO

nepenetrační

sexuální útok (§ 185a)

Projevilo dítě nesouhlas (slovně, pláčem, gestem)? Byla zneužita bezbrannost dítěte?

NE

Zneužil pachatel své moci nebo závislosti dítěte (rodič, učitel)?

ANO

sexuální nátlak (§ 186)

Přehled nejčastějších trestných činů

1. Znásilnění (§ 185) a Sexuální útok (§ 185a)

Společným znakem je projevený nesouhlas dítěte staršího 12 let či zneužití bezbrannosti. Nemusí jít o aktivní fyzický odpor, stačí nesouhlas vyjádřený slovně, pláčem, gestem, zaujetím obranné pozice či jinak. „Zamrznutí“ či pasivita dítěte může být projevem bezbrannosti.

Znásilnění (§ 185):

- Jde o **penetrační jednání**.
 - **Soulož:** Jakékoli, i částečné, spojení pohlavních orgánů.
 - **Jiný srovnatelný styk:** Orální, anální sex, intenzivní dráždění prsty, jazykem nebo předměty v intimních partiích.

Sexuální útok (§ 185a):

- Jedná se o **nepenetrační jednání** menší intenzity.
 - Osahávání prsou nebo pohlavních orgánů (i přes oblečení), líbání intimních míst, provádění mírnějších forem sadomasochistických praktik, poskytování tzv. erotické masáže.

2. Sexuální nátlak (§ 186 TZ) – Když je souhlas vynucen postavením

Tento trestný čin se vyznačuje zneužitím tísně nebo závislosti dítěte, anebo zneužitím postavení pachatele a z něj vyplývající důvěryhodnosti či vlivu. Pod tento trestný čin spadá široká paleta sexuálního zneužívání, od soulože po případy, kdy pachatel oběť přiměje např. k obnažování.

- Typické příklady: Vztah rodič-dítě, učitel-žák, pěstoun-dítě, vychovatel v zájmovém kroužku-dítě.
- Vztahuje se na všechny typy sexuálních praktik (penetrační i nepenetrační).
- Netýká se dětí mladších 12 let (tam jde vždy o znásilnění/sexuální útok).

3. Pohlavní zneužití (§ 187 TZ) – Ochrana věku 12-15 let

Toto ustanovení se použije pouze v případech dětí ve věku 12 až 15 let, kde zároveň:

- dítě neprojevilo nesouhlas, ani nebyla zneužita bezbrannost,
- pachatel nezneužil tísně či závislosti dítěte či svého postavení,
- a pachatel ví, že oběť je mladší 15 let.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v případě dětí mladších 15 let je soulož či jiná sexuální aktivita vždy trestná, rozdíl je pouze v právní kvalifikaci takového jednání. Souhlas dítěte mladšího 15 let se souloží nebo jinou sexuální aktivitou nikdy nevylučuje trestní odpovědnost pachatele.

4. Trestné činy v online prostředí

Sexuální násilí se stále častěji odehrává nebo je páčáno prostřednictvím online prostředí. Kromě samotného zneužití dítěte je trestné i jeho **natáčení či focení** (§ 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie) či **přechování** takového pornografického díla (§ 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií). Časté je také **Vydírání** (§ 175), kdy pachatel již existující intimní materiály používá k nátlaku na dítě, aby ho donutil k dalším sexuálním aktivitám. Specifickým online trestným činem je **Navazování nedovolených kontaktů s dítětem** (§ 193b), který postihuje případy, kdy pachatel navrhne dítěti mladšímu 15 let setkání v úmyslu spáchat sexuálně motivovaný trestný čin. Pod tuto právní kvalifikaci lze často zařadit tzv. grooming.

Práva dítěte jako zvlášť zranitelné oběti v trestním řízení

Zákon o obětech trestných činů poskytuje základní zajištění bezpečí dítěte v trestním řízení.

V trestním řízení se uplatňuje princip presumpce statusu oběti; **pokud se dítě samo cítí být obětí, je nutné k němu takto přistupovat.**¹⁸ Dítě je v kontextu trestního řízení vždy považováno za zvlášť zranitelnou oběť¹⁹, z čehož vyplývá řada specifických práv:

- Dítě má právo na bezplatnou právní pomoc prostřednictvím **zmocněnce** (advokáta), který je oprávněn jej v trestním řízení zastupovat a účastnit se všech procesních úkonů.
- Pro psychickou podporu si dítě může zvolit **důvěrníka**, který jej doprovází k úkonům trestního řízení. Důvěrníkem musí být osoba zletilá.
- V případech, kdy hrozí střet zájmů mezi dítětem a jeho zákonnými zástupci, je dítěti ustanoven **opatrovník pro trestní řízení**, aby vykonával práva dítěte. Od 1. 1. 2026 má v některých případech opatrovník práva zmocněnce.²⁰
- Samotný **výslech dítěte** podléhá zvláštním pravidlům, která mají minimalizovat riziko vzniku sekundární viktimizace dítěte. Výslech musí vést speciálně vyškolená osoba ve speciálních výslechových místnostech a způsobem, který minimalizuje nutnost jeho opakování. Dítě má právo vybrat si pohlaví vyslyšajícího. K výslechu o citlivých okolnostech se povinně přibírá OSPOD nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže. Otázky smí klást dítěti pouze vyslyšající. U výslechu může být **přítomen důvěrník**, pokud si to dítě přeje.
- Dítě má dále právo požádat, aby byla při úkonech, kterých se účastní, a v bezprostřední souvislosti s nimi, učiněna potřebná opatření k zabránění jeho kontaktu s osobou, kterou oběť označila za pachatele, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, nebo proti níž se vede trestní řízení.

¹⁸§ 3 odst. 1 zákona o obětech trestných činů

¹⁹§ 2 odst. 4 písm. a) zákona o obětech trestných činů

²⁰§ 50 odst. 1 trestního řádu.

Překažovací a oznamovací povinnost

Každý, kdo se hodnověrným způsobem dozví o tom, že je na dítěti páčán sexuálně motivovaný trestný čin, či je takový trestný čin připravován, má povinnost spáchání či dokončení takového trestného činu **překazit** (§ 367 TZ – nepřekažení trestného činu). Tohoto překažení lze dosáhnout i včasným oznámením trestného činu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

U trestného činu **zneužití dítěte k výrobě pornografie** je navíc každý povinen bez zbytečného odkladu tento čin oznámit i v případech, kdy byl čin spáchán v minulosti a v současné chvíli již neprobíhá (§ 368 TZ – neoznámení trestného činu).

Státní orgány, pověřené osoby, školy a další zařízení určená pro děti jsou navíc vázány **oznamovací povinností vůči OSPOD** v případech, kdy se dozví o skutečnostech nasvědčujících tomu, že jde o děti uvedené v § 6 (tzv. ohrožené děti).²¹ Oznámení skutečností OSPOD ovšem nestačí ke splnění oznamovací povinnosti plynoucí z trestního zákoníku.

Participace dítěte

Participace dítěte v trestním řízení vychází z jeho základního práva být slyšeno a vyjádřit svůj názor ve všech záležitostech, které se ho dotýkají.²² V kontextu vyšetřování sexualizovaného násilí to neznamená přenášet na dítě odpovědnost za složitá rozhodnutí, ale zajistit, aby nebylo vnímáno pouze jako pasivní zdroj důkazů, jako objekt.

Dítě má právo dostávat srozumitelné informace o průběhu řízení, o svých právech a povinnostech a o tom, co se bude dít dál, a to formou a jazykem odpovídajícím jeho věku a rozumové vyspělosti. Participace dětské oběti v trestním řízení je zajištěna zejména prostřednictvím zmocněnce, který dítě před orgány činnými v trestním řízení zastupuje.

Orgány činné v trestním řízení mají povinnost zjišťovat názory a přání dítěte, např. ohledně volby důvěrníka, průběhu výslechu (např. pohlaví vyslýchajícího) či nároku na odškodnění a přikládat jim váhu. Umožnění participace v bezpečném prostředí vrací dítěti pocit kontroly nad situací, což je klíčový prvek pro prevenci sekundární viktimizace.

Participaci dětí je vhodné zajistit i v širším procesu sociálně-právní ochrany dětí na straně orgánů sociálně právní ochrany dětí. I pracovníci OSPOD by měli u dítěte zjišťovat jeho potřeby a postoje k průběhu sociálně-právní ochrany dětí a nesoustředit se pouze na informace zprostředkované rodiči či jinými pečujícími dítěte. Základem by měly být individuální rozhovory s dítětem, jejichž forma je přizpůsobena věku dítěte. Je také potřeba zajistit při nich bezpečné a dětem vstřícné prostředí a zvážit přítomnost rodičů či jiných pečujících u rozhovoru, aby děti mohly bez obav sdílet svoje názory a potřeby. Využívat lze i zprávy specializovaných organizací, jakým je např. Dětské advokační centrum Centra LOCIKA, které pracují primárně s dětmi a zaměřují se na jejich nejlepší zájem.

²¹ § 10 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

²² čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

Zásadním nástrojem pro řešení případů dětských obětí trestných činů, které by měly být vyhodnocené OSPOD jako děti ohrožené podle § 6 Zákona o sociálně-právní ochraně dětí, jsou případové konference. OSPOD by měly posoudit a zvážit účast (především dětí starších 12+) na těchto mezioborových setkáních (s vymezeným časem a obsahem), případně pozvat osobu, která může jejich zájmy reprezentovat a tlumočit.

Hranice 12 let: O dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.²³ To však neznamená, že mladší děti se ke slovu nedostanou. Klíčová není věková hranice, ale individuální schopnost dítěte porozumět situaci a formulovat svá přání: „Přání dítěte je důležité zohlednit, ať už je dítě v jakémkoli věku. Výslovně vyjádřený názor dítěte je však třeba hodnotit s přihlédnutím k jeho věku.“²⁴

Jaké dopady může mít sexuální trestný čin na dětskou oběť?

Sexuální trestný čin (STČ) má devastující dopad na jakoukoliv lidskou bytost, ať už se jedná o dospělého nebo dítě. U dítěte pak tyto dopady jsou o to závažnější a prognóza do dospělosti je nepříznivá - dochází k **rozvoji PTSD, úzkostně-depresivním poruchám, disociativním stavům, suicidálním tendencím a závislostem**. I přestože se nerozvinou přímo klinicky významné symptomy, neznamená, že nedošlo k **závažnému zásahu do tělesné integrity dítěte a překročení hranic intimity**, která je nedílnou součástí zdravého rozvoje osobnosti. Zároveň pokud je dítě asymptomatické, není vyloučena možnost, že se závažné projevy objeví se zpožděním.

Klinické projevy a dopady sexuálního zneužití se liší **dle vývojového období**, zejména **s ohledem na vývoj nervové soustavy**. S nevyzrálostí nervové soustavy také souvisí schopnost zpracovat a integrovat traumatickou zkušenost. Jinými slovy, trauma je emocionální, psychické i tělesné přetížení naší kapacity zpracovávat informace.

Navzdory různým přesvědčením, že „čím je dítě menší, tím slabší je dopad“, právě nevyzrálost nervové soustavy toto přesvědčení popírá. Zároveň je nutné respektovat individuální rozdíly, jelikož dopady mohou mít rozmanitou podobu. Každé dítě má také jinou míru resilience. Záleží také na intenzitě a formě STČ, vztahu k pachateli a dalších faktorech. Neexistuje tedy univerzální muštr obětí STČ.

²³ Ustanovení § 8 odst. 3 ZSPOD.

Ustanovení § 867 odst. 2 obč. zákoníku.

²⁴ čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

U předškolních dětí můžeme pozorovat zvýšený **výskyt sexualizovaného chování**, které může mít podobu nevhodného sahání na druhé, odhalování a především podobu aktivit, které v tomto věku dítě není schopno samo reprodukovat bez předchozí zkušenosti nebo observace. Mimo to se u dětí předškolního věku může objevit **zvýšená plačtivost, úzkostnost nebo noční můry**. Častá je i **somatizace** (enuréza, enkopréza, bolestivost hlavy, břicha apod.).

Po nástupu dítěte do školy tvoří školní docházka velkou a především důležitou část jeho života. Ta, sama o sobě, je pro dítě velkou zátěží a výzvou. Pokud dítě zažije traumatizující záležitost, kterou sexuální zneužití je, značně se tato skutečnost projeví na chování v kolektivu a výkonu ve školní docházce. Objevuje se sexualizované chování vůči vrstevníkům, **problémy s učením, pamětí a pozorností**. Ve školním věku se také akcentují **hyperaktivní nebo agresivní projevy** jedince, které mohou být dopadem traumatu a mohou být zaměněny za diagnózu ADHD. V tomto věku se již mohou objevit i úzkostně-depresivní stavy se sebevražednými proklamacemi.

U dospívajících může být signifikantní **zhoršené navazování intimních vztahů, které jsou buď předčasné nebo se v nich jedinec chová naopak vyhýbavě**. Dochází k předčasnému zahájení sexuálního života, které je svou podstatou rizikovější (např. častější nechráněný sex). Projevy dále mohou získávat obraz depresivně-úzkostných stavů, disociace, suicidálních tendencí nebo poruch příjmu potravy.

Kazuistiky

Centrum

Rodina A.

Rodina A. se do Dětského advokačního centra (DAC) Centra LOCIKA dostala přes spolupráci se školou (sociální pedagogy), kam děti docházejí, a díky oslovení Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Hlavním důvodem pro vstup rodiny do Dětského advokačního centra bylo dlouhodobé sexualizované násilí páchané na jedné z dcer, které trvalo od mladšího školního věku až do jejího dospívání. Pachatelem byl vlastní otec dívky. Mezioborový tým, který vznikl kolem tohoto případu, tak řešil především aktuální fyzické bezpečí dívky a jejích sourozenců v rodině. Kromě sexualizovaného násilí na této dceři bylo zjištěno, že v rodině dochází i k fyzickému násilí na dalších dětech a oběti násilí je dlouhodobě pravděpodobně i matka. Panovalo vysoké podezření, že v rodině není dostatečně zajištěno bezpečí pro děti, proto bylo přistoupeno k tomu, že nejmladší děti a dívka, na které bylo páchané sexuální násilí, odešly z domácnosti do dětského domova (DD). To bylo pro rodinu velmi traumatické. Otec, který se dlouhodoběho sexualizovaného násilí dopouštěl, byl vzat do vazby a případ začala vyšetřovat Policie ČR.

Bezprostředně po odchodu dívek z rodiny do dětského domova Dětské advokační centrum spolupracovalo na podpoře rodiny v rámci trestního a opatrovnického řízení a podpoře všech poškozených, kterých se sexualizované a fyzické násilí týkalo. DAC se ve spolupráci s opatrovníci pro opatrovnické řízení z OSPOD podílel hlavně na tom, aby se dívky mohly vrátit z DD domů - k tomu bylo potřeba připravit jak matku, tak sourozence, tak dívky v DD (s tím nám pomáhali pracovníci a psychologka z DD - velmi zdárně, úžasná spolupráce). Velkým pozitivem byla motivace matky a také její odhodlání postavit se za nejlepší zájem svých dětí a dívek, které byly dočasně umístěny do institucionální péče. Matka je velmi vnímavá a přesto, že je pravděpodobně sama obětí násilí v rodině, své děti podporuje a vnímá biologického otce jako jedinou odpovědnou osobu za páchaní sexualizovaného násilí. S tím zahájila rozvodové řízení. Dětské advokační centrum a OSPOD se jí snaží podpořit v její tíživé finanční situaci, podporují ji při získání výživného a případných dalších finančních příspěvků. Vedle finanční podpory case manažerka / sociální pracovnice pravidelně matku podporuje v rámci jejích rodičovských kompetencí i řešení zajištění finanční a materiální situace v domácnosti. Matka se účastní pravidelných konzultací a sociální pracovnice ji doprovodila také do další podpůrné organizace zaměřené na dospělé oběti domácího násilí. V současné době je biologický otec dívky, který se dopouštěl sexualizovaného násilí na své dceři, ve vězení ve výkonu trestu odnětí svobody.

Po vyřešení krizové situace související se zajištěním bezpečného prostředí v rodině pro všechny děti, se začaly otevírat kapacity rodiny na řešení dalších aspektů rodinného života, především pak s ohledem na přerušování bludného kruhu mezigeneračního násilí v rodině. Dětské advokační centrum ve spolupráci se specializovanou sociální službou (SAS, která dochází do rodin např. nastavovat rodinná pravidla) začalo pracovat na tom, aby maminka a rodina získala intenzivní podporu při řešení rodinných záležitostí. Intenzivní podpora Dětského advokačního centra a specializované služby byla zaměřena na rodičovské kompetence maminky a především pak na vytváření rodinných pravidel a postupů, aby se v rodině přestalo jako běžný výchovný prostředek používat fyzické násilí, křik a vyhrožování. Děti si po roce spolupráce již více uvědomují, co není normální.

Dětské advokační centrum dětem, které neodešly do dětského domova, zajistilo terapii u specializovaných terapeutů, kteří pomáhají děti emočně stabilizovat a jsou bezpečnými osobami, s kterými mohou řešit své problémy a vztahové obtíže. Pro některé děti bylo zahájení terapie náročné, nechápaly, proč by na ni měly chodit, když nic špatného neudělaly. Nakonec ale oceňují, že mají prostor samy pro sebe. Pozitivním přínosem je i to, že jim do života pravidelnost terapeutických setkání přináší i určitý řád.

Case manažerka Dětského advokačního centra také podporovala děti a matku při řešení různých záležitostí ve škole. Podporu získali i zaměstnanci školy, kteří děti, které neodešly do dětského domova, po celou dobu podporovali. Díky zklidnění v rodině a díky terapiím se podařilo zlepšit prospěch i chování dětí ve škole, děti si po dlouhé době užily úspěch a získaly od školy ocenění ve formě písemných pochval (diplomů). Dětské advokační centrum rodinu podporovalo i při hledání a získávání finančních prostředků na volnočasové a rozvojové aktivity.

Návrat dívek domů se díky podpoře z Dětského advokačního centra i z důvodu vysoké motivace matky podařil, soužití v rodině probíhá bez větších problémů a rodina se připravuje na další zásadnější krok – intenzivní vytváření funkčních pravidel pro život rodiny. Dlouhodobě sexuálně zneužívanou dívku Dětské advokační centrum podporuje prostřednictvím zajištění psychologických a psychiatrických vyšetření a usiluje o navázání dlouhodobé odborné terapeutické péče. Kvůli finančním problémům Dětské advokační centrum, OSPOD atd. hledají i nadále různé finanční i nefinanční příspěvky pro rodinu. Vedle nastavení rodinných pravidel je cílem i posílení rodičovských kompetencí matky, aby se násilí v rodině už neopakovalo.

Matyáš (12)

Matyáš se do Dětského advokačního centra Centra LOCIKA dostal na žádost Policie ČR. Vyšetřovatelka oslovila DAC s přáním, aby se výslech Matyáše, který se stal obětí závažného týrání ze strany svého otce, mohl uskutečnit v trauma informovaném prostředí ve specializované výslechové místnosti. Matyáš dorazil do Centra LOCIKA se svojí maminkou, aby ho mohla podpořit.

Při zařizování výslechu právní specialista Dětského advokačního centra zjistila, že Tomáš nemá ještě zmocněnce, který by ho mohl bezplatně jako zvlášť zranitelnou oběť trestného činu zastupovat v celém trestním řízení. Proto zajistila zmocněnkyni z okruhu spolupracujících dětských zmocněnců, která se hned druhý den dostavila k výslechu.

Dětská průvodkyně DAC, psycholožka, se nejprve věnovala Matyášovi, vysvětlila mu, co ho bude u výslechu čekat a jaká má práva. Zároveň mu poskytla krizovou intervenci, aby byl klidný a připravený odpovídat na otázky. Poté se s Matyášem sešla i jeho zmocněnkyně, kterou mu také zprostředkovalo Dětské advokační centrum, a dohodla se s ním na postupu. Dětská průvodkyně se později věnovala i jeho mamince, která byla také nervózní a měla o Matyáše obavy. Postupně se v Centru LOCIKA sešli jednotliví lidé, kteří byli přítomni u výslechu – vedle zmocněnce, dětské průvodkyně DAC a vyšetřovatelky i OSPOD a obhájce obviněného.

Po skončení výsledku se Matyášovi opět věnovala dětská psychologka, ta mu mimo jiné nabídla komplexní podporu v trestním řízení a základní psychologickou podporu v jeho těžké situaci.

Matyáš neměl zpočátku zájem o pravidelnější péči, ale nakonec se rozhodl psychologickou podporu a poskytování právních informací využít. Podpůrné služby může bezplatně čerpat až do skončení trestního řízení. Pokud bude potřebovat, může mu DAC zajistit i psychologickou diagnostiku nebo krátkodobou terapii.

Matyáš s maminkou mají v Dětském advokačním centru zajištěné pravidelné konzultace. Maminka Matyáše řeší nejvíce fyzické bezpečí svého syna a také svoje, protože i ona byla obětí násilí ze strany bývalého manžela. Proto DAC zpracoval s Matyášem a jeho maminkou bezpečnostní plán a poskytuje OSPOD a opatrovnickému soudu informace vztahující se k psychologickému stavu Matyáše. Mezi jeho zásadní témata patří v současné době školní prospěch, který se mírně zhoršil a který si chce Matyáš zlepšit. Zhoršení prospěchu ve škole bývá jedním z častých dopadů dlouhodobého násilí v rodině.

Věra (14)

Poradenskou linku Centra LOCIKA vyhledala ředitelka základní školy, které se patnáctiletá žákyně svěřila se sexualizovaným násilím a která se chtěla poradit o vhodném postupu v této situaci. Po dohodě s ředitelkou školy kontaktovalo Centrum LOCIKA Policii České republiky. Ještě ten den proběhlo první vytěžení dívky ve výsledkové místnosti Centra LOCIKA. Prvotní výsledek poukázal na dlouhoholeté sexuální zneužívání dívky ze strany otčima. Před a po vyslechnutí policií dívka absolvovala sezení s dětskou terapeutkou s cílem stabilizovat psychický stav dívky. Ve spolupráci s pracovníci OSPOD byly naplánovány další kroky - zejména zprostředkování právního zastoupení dívky (zmocněnec) a naplánování expertního případového setkání, jehož cílem bylo zajistit faktické i emoční bezpečí dívky s ohledem na to, že pachatelem byla osoba blízká rodině. Obviněný otčím byl matkou dívky vykázán z bytu.

Dívce začala být poskytována služba dětské průvodkyně, která mapovala psychické i praktické potřeby dívky v procesu trestního řízení. Dívka absolvovala stěžejní policejní výsledek, v jehož rámci využila služby doprovodu dětské průvodkyně. Ta se výsledku účastníka v roli důvěrníka a podílela se na psychické stabilizaci dívky bezprostředně po výsledku.

Po několika měsících spolupráce s Centrem LOCIKA matka začala dívce projevovat nedůvěru, explicitně vyjadřovala pochybnosti o skutečnosti sexuálního zneužívání dívky otčímem. V tomto období matka přestala s Centrem LOCIKA spolupracovat, z její strany došlo k sérii zmařených konzultací. Při setkávání dívky s dětskou průvodkyní vyšlo najevo, že matka s otčímem dívky obnovila intenzivní kontakt, čímž došlo k zásadnímu narušení bezpečí dívky.

V této době došlo k zásadnímu prohloubení dívčiny psychické nepohody. Sebepoškozování, depresivní prožívání, nápadné změny spánkového režimu a apatie zásadně snížily dívčinu kapacitu zvládat každodenní povinnosti a přípravu na přijímací zkoušky na SŠ. Vzhledem k těmto skutečnostem sjednalo Centrum LOCIKA vyšetření u spolupracující psychiatrické lékařky. Matka i přes počáteční souhlasné nastavení k psychiatrické diagnostice vydala explicitní nesouhlas s vyšetřením. Navzdory snížené kooperaci matky se nakonec podařilo souhlas s psychiatrickou péčí získat, a to za spolupráce OSPOD, který matku k vyjádření souhlasu motivoval.

Pracovnice Centra LOCIKA dále upozorňovaly na alarmující skutečnost, že se obviněný i přes důrazné poučení policií namátkově objevoval v bytě, který dívka s rodinou obývala. Zmocněnec na podnět Centra LOCIKA zahájil kroky nezbytné k vydání předběžného opatření zakazujícího obviněnému kontakt s dívkou. Návrh na vydání předběžného opatření byl úspěšný, bylo vydáno, a to znamenalo zásadní krok na cestě k zajištění dívčina bezpečí. Dívka byla pracovníci Centra Locika poučena o tom, co pro její situaci vydání zákazu znamená a jakým způsobem může zažádat o pomoc, pokud by došlo k jeho porušení.

Dívka využívala po dobu několika měsíců setkávání s dětskou průvodkyní, která mapovala vývoj dívčina psychického stavu a jejích potřeb. U klientky došlo ke zmírnění projevů závažné psychické nepohody. Za intenzivní podpory školy dívka reflektuje větší chuť a kapacitu plnit školní povinnosti, věnovat se mimoškolním aktivitám a vrstevnickým vztahům. Zásadním pozitivním dopadem bylo přijetí na preferovanou střední školu, kterou v současné době dívka navštěvuje. Díky škole a dobrým vztahům s dalšími členy rodiny, kteří dívku celou dobu podporovali, došlo k dalšímu zlepšení psychického stavu dívky a ukončení spolupráce s Dětským advokačním centrem, kde může dívka do budoucna využít např. krátkodobou terapeutickou podporu.

Lenka (5)

Na osobní konzultaci ve službě Poskytování právních informací (PPI) dorazila paní A. se svou pětiletou dcerou Lenkou. Ujala se jí kolegyně právní specialista a dcery se z důvodu probírání citlivých informací ujala dětská psycholožka, protože nebylo vhodné jednat před ní. Maminka se přišla poradit o tom, jak postupovat. Dcera se jí svěřila s násilím a nevhodným rodičovským chováním ze strany otce. Konkrétně se jednalo o dlouhodobé neúměrné fyzické trestání nezletilé, které vyvrcholilo formou umístění svázaného dítěte do sklepa, kde bylo dítě delší dobu potmě. Matka nezletilé získala od právní specialistky informace o tom, jak je vhodné postupovat v oblasti oznámení popsané události směrem k OSPOD a policii. Získala i informace o podpoře prostřednictvím důvěrnice pro výslech dcery a také prostřednictvím pozice zmocněnce.

Matka nezletilé se při konzultaci rozhodla, že by ráda podala trestní oznámení co nejdříve. I proto právní specialista vysvětlila adekvátně věku dívky průběh oznámení na policii a to, jak může probíhat vytěžení dívky a matky. Využity byly karty vysvětlující průběh trestního řízení dětem, které kombinují stručný text s grafikou přístupnou dětem.

Díky spolupráci Centra LOCIKA s policejním ředitelstvím Středočeského kraje bylo dohodnuto, že se policie pokusí zajistit vytěžení v prostorách Centra LOCIKA, aby se pětiletá dívka cítila co nejlépe. To bohužel nakonec z organizačních důvodů nebylo možné a matka s dcerou byly vyslechnuty na obvodním oddělení. I díky této podpoře se dívka necítila vystresovaná a neměla z policie strach. Následně Centrum LOCIKA podpořilo maminku a dívku při jednání s OSPOD a dívka získala prostřednictvím jednání s maminkou i další informace k průběhu trestního řízení a řešení případů s otcem na OSPOD.

Právní specialista byla poté opakovaně s matkou nezletilé v telefonickém kontaktu a konzultovala s ní další kroky, které lze v trestním řízení vzhledem k jeho fázi očekávat. Mimo jiné také pomohla mamince kontaktovat státní zastupitelství a sepsat na jeho adresu podání, aby se klientka mohla efektivně domoci práv nezletilé. Maminka získala také informace, jak jednat s dívkou, aby ji sekundárně netraumatizoval a neovlivňoval průběh trestního řízení. Dívka byla s prací právní specialisty spokojena a vyjádřila se, že by se chtěla ještě vrátit a popovídat si. To i díky dětem přívětivému prostředí, které je v Centru LOCIKA dětem k dispozici.

Petra (13)

Na Dětské advokační centrum se obrátila přímo maminka s dcerou Petrou (13), která byla znásilněna neznámým dospělým člověkem ve veřejném prostranství parku. Rodina a dcera měly velké obavy z probíhajícího trestního řízení, protože první vytěžení bylo pro nezletilou velmi náročné a stresující. Bohužel advokát podezřelého využíval velmi očerňující informace směrem k znásilněné nezletilé dívce a snažil se vinu za násilný čin svalit na ni a její chování. Z tohoto důvodu DAC navázal kontakt s OSPOD, který byl ve své činnosti aktivní a chtěl Petru podpořit v náročném procesu trestního řízení.

Spolupracující OSPOD a funkční rodina přispěly k tomu, že se podařilo zvládnout velmi náročné trestní řízení. Do DAC nedocházela pro poradenství pouze matka, ale i otec nezletilé a Petra mohla výrazně pozitivně čerpat ze silné rodinné podpory. Největší obavy měla Petra z komunikace s policií, protože její vytěžení trvalo dlouho a přístup policie a advokáta podezřelého pro ni byl stresující a jak sama říkala i „ponižující“. I proto ji DAC zprostředkoval zmocněnkyni, která Petru velmi citlivě a aktivně zastupovala. I díky ní se podařilo domluvit s policií, aby neprováděla další výslechy nezletilé a požadované informace zajistila jinou cestou. V průběhu trestního řízení se bohužel rodina setkávala s výhrůzkami ze strany rodiny podezřelého, se kterým do té doby rodina nebyla v kontaktu. Rodina a známí muže, který se znásilnění dopustil, obviňovali nezletilou Petru a snižovali odpovědnost dospělého třicetiletého muže. I zde se zmocněnkyni podařilo sjednat nápravu a zajistit ochranu Petry před zastrašováním.

Petra vedle znásilnění řešila i školní docházku a prospěch, protože situace velmi negativně ovlivnila její psychický stav, spánek a schopnost se soustředit. Díky podpoře rodičů se podařilo situaci zvládnout, škola nastavila velmi podrobný plán ke zlepšení prospěchu a do konce školního roku se známky vrátily do stavu před samotným znásilněním.

Délka trestního řízení v tomto případě nepřesáhla 14 měsíců. Tato efektivita zásadně zkrátila období, po které byla dětská oběť vystavena sekundární traumatizaci, jež u běžných řízení trvajících dva roky a déle představuje kritický stresový faktor. Po skončení soudního řízení byla spolupráce s Petrou a rodinou ukončena. Dobrou zprávou je, že došlo k výraznému zlepšení psychického stavu Petry – k tomu přispěla intenzivní podpora, péče a důvěra ze strany rodiny a také včasné zahájení odborné péče a provázení trestním řízením.

Projekt byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky. Výstupy projektu nereprezentují názor Úřadu vlády České republiky a Úřad vlády České republiky neodpovídá za použití informací, jež jsou obsahem těchto výstupů.

Úřad vlády
České republiky

Centrum

